

Ha a csapások nem járnak egyedül, a szerencse se jár. Mikor már – hogy Andrassy gróf szavait használjam – megkaptuk, amit óhajtottunk, vagy jobban mondva, amit óhajtánunk szabad volt, mikor már azt kellett hinnünk, hogy az egyesek áldozatkészsége után most már az országé is ki van merítve, mikor aggódva mérlegeltük a rekonstrukcióra gondolva, hogy eddig mindig csak arról volt szó, amit Szeged kapni fog, – vajon nem-e csak az következhetik ezentúl, mit fog Szeged áldozni – s íme, egyszerre új, meglepő alakban nyilatkozik a részvét, mintha előlről kezdődne, mintha a végzet kimeríthetetlen bőségszarujának állandóan felénk lenne fordítva a nyitott vége. Még alig száradt meg a nyomdafesték a betűkön, melyek a francia nemzet újból nyilatkozó rokonszenvét festik, s újabbi tizenötezer franknyi pénzgyűjteményt jeleznek, s már ismét egy új, váratlan, soha meg nem álmodott szerencse éri Szegedet. Mintha csak mi diktálnánk a sorsnak, hogy mire van a legnagyobb szükségünk. Midőn a szegedi egyetem kérdése döntő körökben először fölmerült, a legnagyobb argumentum az volt ellene: hogy nincsenek tanszereink, nincs egyetlen könyvtárunk. Ez ellen pedig nem lehet fölhozni semmit, még azt a hatalmas mondatot sem, hogy: "majd veszünk pénzért", mert mindent lehet pénzen venni a világon (még tán egyetemet is Treforttól), de nagy, rendezett tudományos könyvtárt nem. Ahhoz csak véletlen vagy fáradságos, évszázadig tartó gyűjtés folytán juthatni. Az olyan kincs, melynek ára nincs, csak becse. S íme, ma reggel arra ébred a szegény város (mert csak mikor már valamink van, kezdjük észrevenni, mennyi mindenünk nem volt), hogy neki óriási könyvtára van, hatvanezer kötetet meghaladó tudományos bibliotékája, a tudomány minden ágára kiterjeszkedő s a világ valamennyi művelt nyelvén. Kevés hasonló népességű város dicsekedhetik ilyennel az országban. Íme, a város jövőendő nagyságának posztulátumait sorba meghozza, s egymás mellé rakja az idő. Igazi tündérmese ez! Mint mikor a fejlődő leány megálmodja édes merengések után a hosszú ruhát, – s reggelre ott áll a maga valóságában az öltöző asztalán. Igen, Szegednek impozáns könyvtára van. Akadt egy ember, egy munkás, nagylelkületű pap, ki egész életén át gyűjtögette a szellemi kincseket, ki talán oly szeretettel ragaszkodott e fóliánsokhoz, miket egyenkint ismer, mintha gyermekei volnának, s ki most élete alkonyán e fejedelmi kincset mind ideajándékozta Szegednek. Nevét, ha most ideírom, ismeretlen lesz talán sokak előtt. Somogyi Károlynak hívják. De ezentúl ismerni fogja azt minden szegedi ember, s ha említi, hálával veszi le fejről a kalapot, s ha említi, ott említi azt a király és a Tisza Lajos neve után Szeged összes más jóltevői előtt. A nemeslelkű pap rövid életrajzi adatait a következőkben adjuk: Somogyi Csizmazia Károly, vagy mint ő szokta magát aláírni: Somogyi Cs. Károly, 1811-ben született Tiszaföldváron, hol atyja a Podmaniczky-család jurium-direktora volt. Iskoláit különböző helyeken végezte, s itt is, úgy mint a teológián, mindig szorgalmas volt, szép képzettsége elsővé tette iskolatársai között. Pap létére sem zárkózott el a szabadelvűségtől, tudományoszomjas lelke végigbúvárlani készítette az emberiség szellemi kincseit s különösen a magyar irodalmat. Onnan meríté szabadelvűségét és

311

fölvilágosodottságát, innen pedig az erős magyar szellemet, mely életének összes működését vezette, s mely a mai kolosszális ajándékban nyert nagyszabású – befejezést? nem! – csak folytatást, mert a közel 70 éves, megtört, roskatag aggastyán még ezentúl is működni óhajt a közjóra; ő maga akarja saját embere által rendeztetni a könyvtárt, mely immár Szeged városának tulajdona, s üres idejében ő is le fog rándulni, hogy a munka rendesen folyjon. – Nem szeretem e sok beszédet e bagatellról – mondá ma eltávozása előtt. – Hogy elkerüljem az újságok csacsogásait, csakis végrendeletben akarám könyveimet Szegednek hagyni, de visszatartott az aggodalom, hogy nélkülem senki sem fogja tudni azokat elrendezni. Halálom előtt rendben akarom látni. Somogyi Károly rövid káplánkodás után az irodalmi pályára lépett, s a Religio és Nevelés című egy házi folyóiratot szerkesztette Danielikkel. Egyszer azonban Danielik révén tudtán kívül egy magyarelle nes intenciójú cikk csúszott be a lapba, emiatt rögtön visszalépett a szerkesztésétől. Majd a néhai Olcsó Könyvtár című közhasznú vállalatot szerkesztette, nemsokára pedig a Szent István Társulat elnöke lett. Somogyi Csizmazia Károly nemes családból származik. Anyja Kelemen Borbála, húga volt ama Kelemen Lászlónak, ki a magyar színészet megállapításáért annyi sokat tett, s ez ágon egyenes rokonságban van Kelemen István jeles szegedi ügyvéddel, s e szeretetteljes rokoni kötelék is, mely a szegedi Kelemen család esztergomi látogatásaiban mind szorosabbra fűződik, nagy hatással volt a tiszteletreméltó aggastyánra, s megérlelte benne az elhatározást, hogy közel kétszázezer forint (de Szegednek megfizethetetlen) értékű könyvtárát éppen Szeged városának ajándékozza. – Szeged – mint mondá – a magyarság fészke. Bár lennének millióim, mind e fészekbe raknám. Mert ami itt van, jó helyen van, nem változhatik át kakukktójássá. A szabadságharc után erős magyar érzelmeiért s szabadelvű irodalmi működéséért ő is, mint annyi ezren, üldözött lett, s csak álruhában tudott menekülni. Visszatérve a hazába, néhai Scitovszky János által pozsonyi kanonokká neveztetett ki, miután előbb évekig rendezte könyvtárát, s innen később Esztergomba tették át, nagyprépost és kanonoknak, hol jelenleg is él megérdemlett köztiszteletben. Papi pályáján nemcsak Istennek, de a szabadelvűségnek és magyarságnak is buzgó szolgája és apos tola. A pápai infallibilitást ő sem fogadta el. A könyvek gyűjtése és tudomány iránt táplált szenvedélyéről szólanom sem kell: mutatja azon nagy eredmény, mely a mai nap nagy örvendetes esemény Szegeden. Külséjére nézve igénytelen, sovány, kiaszott alak, s a vörös öv dacára is azonnal nem a majesztétikus papot, de a pergamenek között megőszült tudóst juttatja eszünkbe. Hangja gyenge, fáradt kék szemei szelíden pihennek környezetén. Szerénysége határtalan, úgyhogy szinte meg van ijedve, miszerint a beavatottakon kívül még valaki más is megtudja adományát. Semmit sem akar arról tudni, hogy ő most már e tette után nevezetes ember lett Szegeden, s hogy adománya nagy esemény. Úgy tesz, mintha valamely kötelelességszerű apró dolgot vitt volna véghez Szegeden, amely után most megkönnyebbült lélekkel mehet haza. Az újságíróktól nagyon fél. (Maga is az lévén hajdan, volt alkalma tőlük megcsömörödni.) Magam is kénytelen voltam eltitkolni ebbeli mineműségemet, hogy kellemetlenné ne váljak előtte. De ő mégis megtudta valahogy. Egy nagy tintás folt volt a mandzsettámon: bizonyosan abból kombinálta ki. (Hej, ha tudta volna, hogy az éppen az órála írt vezércikkből csöppent oda!) Gyöngéden megfogta mind a két kezemet, s jóságosan megintett, hogy éljek békében, ne polemizáljak senkivel, ne bántsak senkit. (Kíváncsi vagyok, lesz e rajtam atyai intésének fogantja.) A szegedi viszonyokról érdeklődve, tudakozódék a családtagoktól (mert a Kelemen család vendége volt, kik ma el is kísérték a derék öreg urat egész Ceglédig), minden apró részletet szívesen meghallgatott. Valaki előhozta neki többek között azt a bolondságot is, amit én írtam a Bakay szobrára vonatkozólag, amin jóízűen elmosolyodott – pedig a mosoly csak nagy ritka vendég lehet e komoly, szelíd, atyai arcon. Minthogy éppen szoborról volt szó, ha szerénységét nem respektálom, szerettem volna neki megmondani, ott égett a nyelvemen: hogy ő is megérdemelne egy szobrot vagy legalább emléktáblát és egy ilyen föliratot rá:

Egész életében nem látta Szegedet, és mégis egész életében Szegednek élt.

Mert a "Szeged városi könyvtár" egy hetvenéves élet fáradságának és takarékoságának gyümölcse.

312